

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА
БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

**МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ ЗА НЕЛЕГАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
МУДРИК Любомир Васильович

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ГОРБАН Ірина Михайлівна

Рецензент
кандидат економічних наук, доцент
МАРУШКО Надія Семенівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
„09” грудня 2024 р., протокол № 1
завідувач кафедри менеджменту та економічної безпеки
КОПИТКО М.І.

(підпис)

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів
2024

АНОТАЦІЯ

МУДРИК Л.В. Міжнародна практика здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо можливостей використання міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Здійснено аналітичну оцінку різних міжнародних практик проведення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Охарактеризовано перешкоди й можливості застосування міжнародних практик здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до умов в Україні.

Ключові слова: фінанси, фінансовий контроль, фінанси, фінансові потоки, міжнародний досвід, нелегальні операції, зарубіжні практики, фінансові операції

ANNOTATION

MUDRYK L.V. International Practice of Financial Control over Illegal Financial Flows. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and Stock Market". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2024.

The qualifying work is dedicated to the study of theoretical foundations and the provision of practical recommendations regarding the possibilities of using international practice of financial control over illegal financial flows. An analytical evaluation of various international practices of financial control over illegal financial flows has been conducted. The obstacles and possibilities of applying international practices of financial control over illegal financial flows to the conditions in Ukraine are characterized.

Key words: finance, financial control, finance, financial flows, international experience, illegal operations, foreign practices, financial operations.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА НЕЛЕГАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ.....	7
1.1. Сутність процесу здійснення фінансового контролю.....	7
1.2. Характеристика сучасного розуміння нелегальних фінансових потоків.....	11
1.3. Теоретичний базис особливостей здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками	16
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА НЕЛЕГАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ.....	22
2.1. Аналіз практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС.....	22
2.2. Особливості практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах Азії.....	27
2.3. Досвід США здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.....	32
Висновки до розділу 2.....	35
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА НЕЛЕГАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ.....	37
3.1. Визначення основних перешкод в інтегруванні міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.....	37
3.2. Виявлення ключових можливостей у запозиченні зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.....	41
3.3. Формування механізму інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України.....	46
Висновки до розділу 3.....	50
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками є глобальною, оскільки сучасна фінансова система тісно інтегрована на міжнародному рівні. Розрахунки коштами можуть здійснюватись миттєво між країнами завдяки цифровим технологіям. Це створює можливості для злочинних елементів використовувати різницю в законодавствах та регуляторних системах різних країн щодо приховування нелегальних операцій, таких як відмивання грошей, фінансування тероризму та ухилення від сплати податків.

Те, що велика кількість нелегальних фінансових потоків набувають міжнародного характеру означає, що жодна країна в світі не має самостійних механізмів боротьби з цим явищем. Так, аналіз та вивчення сучасних та найбільш ефективних практик фінансового контролю нелегальних фінансових потоків є як ніколи актуальним та дає можливість сформулювати більш дієві стратегії та методи протидії цьому комплексному явищу. Одним із шляхів адаптації таких практик є вивчення найбільш успішного досвіду іншого країн та подальше інтеграція окремих елементів в національну систему, при цьому удосконаливши механізми законодавчого регулювання та ефективність державних органів щодо виявлення та протидії нелегальним фінансовим потокам.

Активними дослідниками проблем розвитку фінансового контролю є такі науковці як І. Антоненко, В. Березюк, Ю. Боруцька, О. Вербицька, Н. Гордієнко, І. Горбан, Ю. Демчук, О. Єжова, О. Журавель, І. Зінченко, О. Калиніна, О. Крупа, Ю. Лисенко, Г. Мельник, С. Мельник, О. Нечай, І. Орел, О. Павленко, Л. Рибак, Н. Сірик, С. Ткачук, Д. Філіпчук, О. Хоменко та інші.

Проте, враховуючи й віддаючи належне науковому здобутку провідних науковців й практиків, слід зазначити, що сьогодні досі залишається гострим

вивчення проблеми використання міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сутності процесу здійснення та виявлення можливостей використання міжнародної практики фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками для України.

Для досягнення означеної мети передбачається послідовне виконання наступних завдань дослідження:

- охарактеризувати сутність процесу здійснення фінансового контролю;
- визначити особливості сучасного розуміння нелегальних фінансових потоків;
- дослідити базис особливостей здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками;
- провести аналіз практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС;
- здійснити аналіз практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах Азії;
- визначити стан здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в США;
- виявити можливості у запозичені зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками;
- сформулювати механізм інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України.

Предмет дослідження – практика здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

Об’єкт дослідження – міжнародний фінансовий контроль за нелегальними фінансовими потоками.

Методи дослідження. В основу методології кваліфікаційної роботи покладено системний підхід, у межах якого застосовано такі методи: індукції

та дедукції, порівняння і систематизації – задля дослідження сутнісних характеристик та еволюцій базових понять; аналізу та синтезу – при вивченні та визначенні основних проблем та прогалин в можливостях використання міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками; непараметричні статистичні – для характеристики поточного стану здійснення фінансового контролю в провідних країнах світу; морфологічного аналізу – під час уточнення понятійно-категоріального апарату; графічний – для наочного відображення результатів проведеного дослідження; абстрактно-логічний – під час проведення теоретичних узагальнень і формування відповідних висновків.

Наукова новизна отриманих результатів. Удосконалено теоретичні засади процесу інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України, які представлено у вигляді авторського бачення через сформований механізм.

Основний зміст роботи. У першому розділі обґрунтовано теоретичні аспекти здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Визначено сутність процесу здійснення фінансового контролю.

У другому розділу здійснено аналіз міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

У третьому розділі окреслено ключові напрямки використання міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (41 найменування на 5 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок, із них основний текст – 54 сторінки, які містять 7 таблиць, 13 рисунків, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА НЕЛЕГАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ

1.1. Сутність процесу здійснення фінансового контролю

Виникнення фінансового контролю було зумовлено необхідністю забезпечення необхідного рівня прозорості та ефективності управління існуючими ресурсами. На будь-якому рівні управління як на державному, так і на рівні окремої інституції, потреба управління великим обсягом фінансових операцій зумовлює пошуки ефективних систем контролю, нагляду та моніторингу. Так, відсутність ефективної системи фінансового контролю на державному рівні може в перспективі призвести до ризику неефективного та нераціонального управління фінансовими ресурсами, що в свою чергу буде призводити до зниження рівня довіри громадян до інститутів влади та ефективності сформованої фінансово-економічної політики. Якщо говорити про міжнародний рівень, то це буде призводити до зменшення інвестиційної привабливості країни. З огляду на це, формування та впровадження ефективної системи фінансового контролю може стати базисом для раціонального та прозорого фінансового управління.

Контроль є невід'ємною складовою частиною управління національним господарством і його окремими ланками. Його роль в умовах переходу до ринку визначається не тільки наявністю недоліків у фінансовій практиці, неефективністю витрачання коштів або розкраданням майна, а й закономірністю ускладнення господарських та економічних зв'язків. Застосування застарілих форм фінансового контролю не дає змоги державі оперативно й ефективно впливати на процеси, які відбуваються в економіці, що призводить до зниження контрольних функцій держави в умовах трансформації економічних відносин [21-23]. Він дозволяє державі планувати бюджет, прогнозувати фінансові потоки та ефективно реагувати

на економічні виклики. Завдяки фінансовому контролю можливо забезпечити баланс між доходами та витратами, уникнути надмірного заборгованості та створити сприятливі умови для інвестицій та економічного зростання (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Характеристика ключових ознак фінансового контролю

Ознаки	Сутність та зміст
Систематичність і постійність	Фінансовий контроль передбачає регулярний моніторинг фінансових операцій та стану фінансів. Це означає проведення постійних перевірок, аудиторських оцінок та аналізу фінансової звітності
Комплексність	Фінансовий контроль охоплює всі аспекти фінансової діяльності організації або держави. Це включає планування бюджету, облік доходів і витрат, контроль за виконанням фінансових планів, аналіз фінансових показників, управління ризиками та забезпечення відповідності законодавчим вимогам
Незалежність	Для ефективного фінансового контролю важливо, щоб контролюючі органи діяли незалежно від підконтрольних їм структур. Незалежність забезпечує об'єктивність оцінки фінансової діяльності, зменшує ризик конфлікту інтересів та підвищує довіру до результатів контролю
Прозорість	Однією з основних ознак фінансового контролю є прозорість фінансових процесів та звітності. Це означає відкритий доступ до фінансової інформації, чітке документування операцій, а також регулярне публікування фінансових звітів
Ефективність і результативність	Фінансовий контроль повинен бути спрямований на досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах ресурсів. Це включає оптимізацію витрат, підвищення продуктивності фінансових процесів, а також забезпечення досягнення фінансових цілей організації чи держави

Сформовано автором за даними джерел:[1-4]

Розглядаючи сутність фінансового контролю, можна визначити, що він являє собою системи специфічних заходів та процедур, які включають в себе моніторинг, аналіз, оцінку та регуляцію існуючих фінансових потоків, які циркулюють на різних рівнях та об'єктах (Додаток А). Зміст фінансового

контролю полягає у забезпеченні повної відповідності нормам фактичним фінансовим операціям відповідно до встановленим внутрішнім нормам і регламентам, а також чинному нормативно-правовому забезпеченню фінансової діяльності. Це включає в себе перевірку коректності ведення бухгалтерського обліку, контролю за дотриманням бюджетних рамок та обмежень, а також проведення деталізованого аналізу фінансової звітності на предмет виявлення можливих помилок, відхилень чи неправомірних фінансових операцій. З огляду на це, на сьогоднішній день фінансовий контроль виступає потужним інструментом забезпечення прозорості та підзвітності у діяльності фінансової системи країни (рис.1.1).

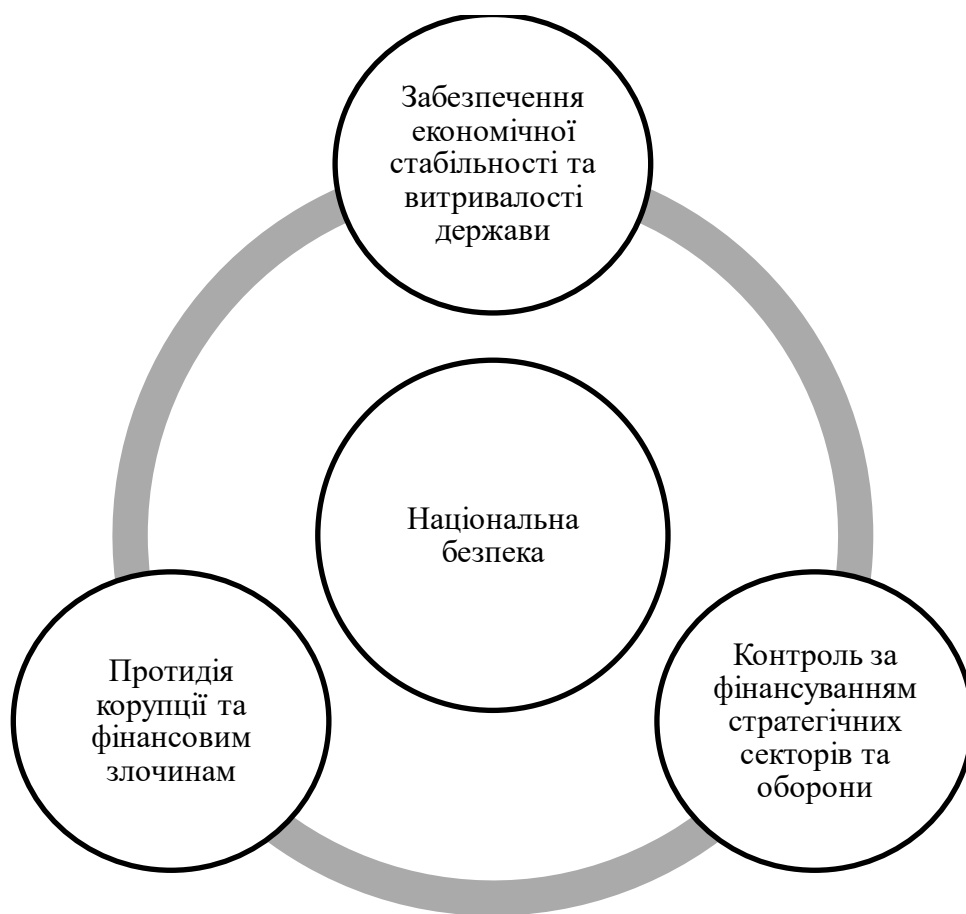

Рис.1.1. Місце фінансового контролю в системі забезпечення національної безпеки

Сформовано автором за даними джерел:[6-7]

Метою фінансового контролю є забезпечення ефективного та раціонального використання фінансових ресурсів. Фінансовий контроль є

необхідною умовою існування демократичної держави, важливим фактором прийняття управлінських рішень. Він є засобом виявлення недоліків у діяльності бюджетних установ, організацій, суб'єктів господарської діяльності та встановлення причин, що їх породжують. Контроль зміцнює дисципліну працівників апарату управління, дає змогу об'єктивно оцінювати рівень їхньої компетентності й відповідальності [31-33]. Ще однією важливою метою фінансового контролю є забезпечення відповідності фінансової діяльності встановленим стандартам та нормативам (рис.1.2).

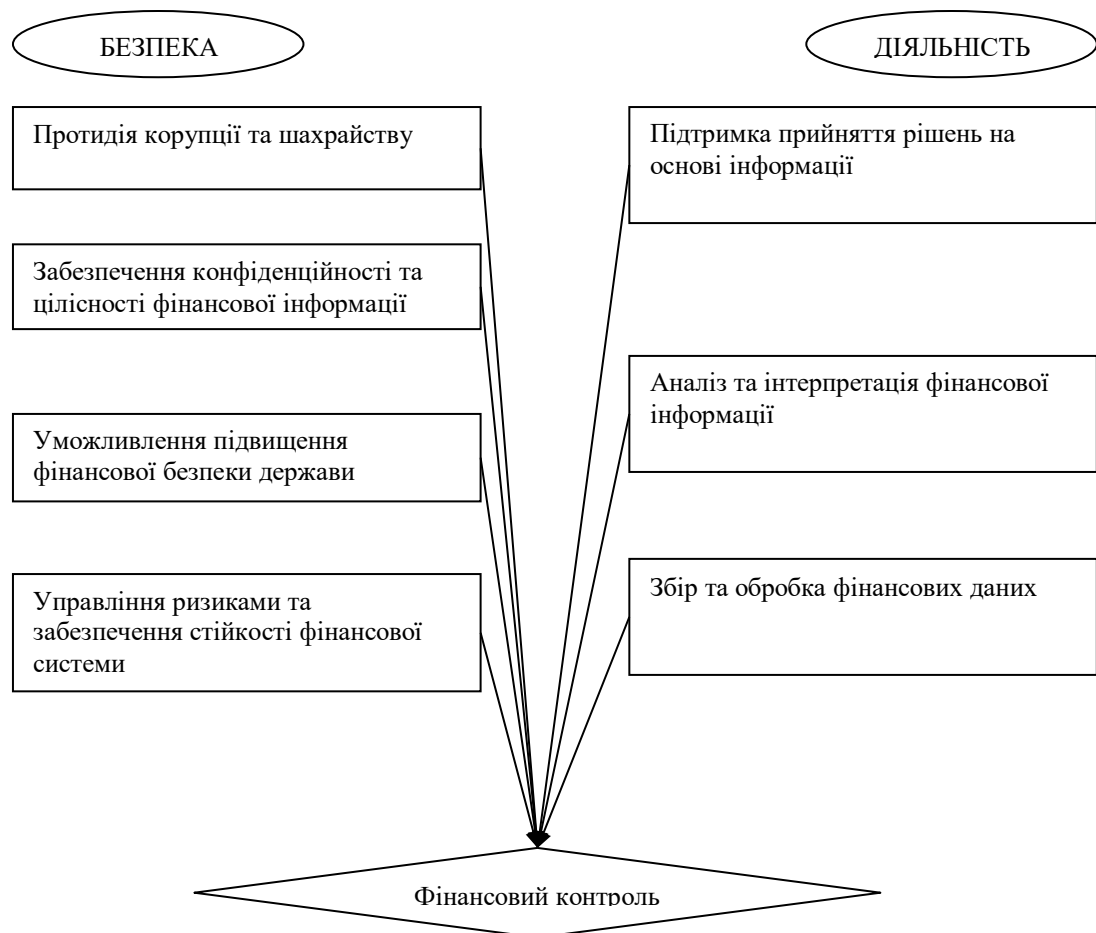

Рис.1.2. Ключові підходи до розуміння сутності здійснення фінансового контролю

Сформовано автором за даними джерел:[8-10]

З огляду на це, фінансовий контроль виступає потужним інструментом стратегічного управління фінансовими ресурсами, який надає ефективні інструменти щодо ухвалення обґрунтованих управлінських та виконавчих

рішень, які базують на основі правдивих та оперативних даних фінансової звітності. Дієвий фінансовий контроль дає можливість повноцінно проаналізувати ключові фінансові показники, сформулювати короткострокові та довгострокові прогнозу зміни динаміки фінансових потоків, а також провести оцінку ефективності вже реалізованих проектів та ініціатив. Така діяльність та отримані висновки дадуть можливість системі управління оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі, коригувати існуючі механізми та стратегії управління та зробити довгострокове управління більш ефективним в контексті досягнення фінансової стабільності та стійкості.

1.2. Характеристика сучасного розуміння нелегальних фінансових потоків

Потреба в формуванні та організації нелегальних фінансових потоків виникає з різних економічних, соціальних та політичних причин, які зумовлюють потребу індивіда чи групи людей у пошуку та впровадження діяльності щодо обходу чинних фінансових законодавчих рамок та обмежень. Таким чином, ключовою причиною організації нелегальних фінансових потоків є потреба чи бажання фінансового збагачення без дотримання існуючих норм фінансової звітності та оподаткування. Так, люди, групи людей, організації та іноді навіть цілі держави використовують нелегальні фінансові потоки для відмивання фінансових ресурсів, які були отримані внаслідок незаконної діяльності, з метою інтеграції вищезгаданих ресурсів у легітимну частину економічної системи.

Важливим елементом незаконних фінансових потоків є фінансування протиправної діяльності, найбільш загрозливими видами є тероризм, торгівля наркотичними речовинами та людьми та організована злочинність. Так, терористичні організації потребують постійного тіньового фінансового забезпечення для організації атак та забезпечення своїх баз та персоналу. В

той час як наркоторговці використовують незаконні фінансові потоки для переміщення прибутків від продажу наркотичних речовин в різних країнах, при цьому оминаючи контролю від правоохоронних органів. В кінцевому, організована злочинність використовує можливості нелегальних фінансових потоків для формування складних корупційних схем, забезпечення тіньового контролю над нелегальними ринками та сферами діяльності.

З огляду на це, нелегальні фінансові потоки включати доходи від корупції, відмивання грошей, фінансування тероризму, податкові шахрайства та інші форми фінансових злочинів. Ці потоки часто здійснюються за допомогою складних схем, включаючи офшорні компанії, фальшиві інвойси та електронні перекази, що ускладнює їх виявлення та моніторинг. Таким чином, нелегальні фінансові потоки стають серйозною загрозою для фінансової системи та економіки країни [15-16].

На сьогоднішній день, проблематика нелегальних фінансових потоків має масштабний характер, що чинить значний негативний вплив на стабільність та розвиток національних та світової економічної системи. При цьому посилення нелегальних фінансових потоків будуть зумовлювати аналогічні легальні, що могли бути залучені в процеси розвитку та інвестування у критичні сектори економіки, такі як освіта, охорона здоров'я, екологія та соціальна сфера. Неконтрольовані нелегальні потоки будуть обмежувати функціональні можливості держави до повноцінного виконання своїх функцій та зобов'язань, а також задоволення ключових інтересів своїх громадян, тим самим збільшуючи рівень соціальної нерівності, бідності та інших негативних тенденцій. В той час як неконтрольованість таких нелегальних фінансових потоків на міжнародному рівні буде зумовлювати появу світових фінансових криз та валютних коливань (рис.1.3).

Рис.1.3. Ключові засади сучасного розуміння незаконних фінансових потоків

Сформовано автором за даними джерел: [24-25]

Незаконні фінансові потоки також мають серйозні наслідки для безпеки держави. Вони можуть використовуватися для фінансування терористичних організацій, зброї масового знищення та інших видів злочинної діяльності, що загрожує національній безпеці та міжнародній стабільності. Крім того, відмивання грошей та корупція підривають довіру громадян до державних інституцій, знижують ефективність управління та посилюють кримінальні структури. Це створює порочне коло, в якому

нелегальні фінансові потоки посилюють корупцію та зловживання владою, ще більше ослаблюючи державні механізми контролю та безпеки [17-18].

Ідентифікація фінансових потоків як нелегальні можливе за рядом факторів та причин. Деталізуємо ще раз дану категорію як грошові кошти, які переміщаються через нормовані законодавчі системи таким чином, щоб до них не були прийняті законодавчі норми та регуляції. З огляду на таке визначення, першою причиною появою та періодичною реалізацію нелегальних фінансових потоків часто напряду чи опосередковано пов'язані з фінансуванням нелегальної кримінальної діяльності, до якої, як вже було визначено, входять такі найбільш небезпечні види як тероризм, торгівля наркотичними речовинами та організована злочинність.

По-друге, нелегальні фінансові потоки по своїй суті характеризуються порушенням податкового законодавством, що в кінцевому буде призводити до значних втрат державного бюджету та зменшення фінансових ресурсів, які необхідні для забезпечення соціальних програм та інфраструктурних проектів. Окрім того, збільшення кількості нелегальних фінансових потоків будуть зумовлювати посилення економічної нестабільності, а також зменшення довіри громадян до управлінських механізмів та інститутів фінансового моніторингу, що в наступному буд зумовлювати довгострокові негативні наслідки для суспільства та економіки.

Процес здійснення нелегальних фінансових потоків зазвичай включає складні та багатоетапні схеми для приховування їхнього походження та призначення. Одним з поширених методів є використання офшорних компаній та податкових гаваней, де реєструються фіктивні підприємства для здійснення фінансових операцій без прозорості та підзвітності. До іншого методу, який використовується для здійснення нелегальних фінансових потоків є використання підставних рахунків у різних банківських установах, що в подальшому дає можливість багато раз переміщувати фінанси між різними рахунками, що буде ускладнювати їх контроль та відстеження. Окрім того, допоміжним в цьому процесі виступає і активне використання

специфічних технологій відмивання грошей, таких як фальшиві рахунки, анонімні електронні перекази, які не дають детальної інформації про джерело та кінцеву мету джерел фінансування (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Основні форми нелегальних фінансових потоків

Відмивання грошей	Уникнення податків	Фінансування тероризму	Корупційні потоки
Відмивання грошей є процесом перетворення незаконно здобутих коштів у легальні фінансові ресурси. Це досягається шляхом складних фінансових операцій, що включають декомпозицію доходів через кілька транзакцій, використання офшорних компаній, фальшиві інвойси та інші схеми	Уникнення податків передбачає законні або незаконні способи зменшення податкових зобов'язань. Незаконне уникнення податків включає подання фальшивих звітів, приховування доходів, заниження вартості активів або використання податкових лазівок	Фінансування тероризму включає передачу коштів або надання фінансових ресурсів організаціям або індивідам з метою здійснення терористичних актів. Такі фінансові потоки можуть проходити через офшорні рахунки, криптовалюту, неформальні фінансові системи або через законні бізнеси, що маскують справжні джерела фінансування	Корупційні потоки включають передачу фінансових ресурсів між державними службовцями та приватними особами для отримання незаконних переваг, таких як хабарі, підкуп, нечесні угоди або неправомірне використання державних ресурсів

Сформовано автором за даними джерел: [24-25]

Слід також відмітити, що сучасний розвиток цифрових технологій також має ряд інструментів для полегшення процесу проведення, забезпечення та анонімізації нелегальних фінансових потоків. Так, активне використання криптовалют та блокчейн-технологій буде давати можливість переміщувати великі обсяги фінансових ресурсів без відстеження їх походження, джерела та траєкторії руху. Застосування цих технологій значно пришвидшує такі незаконні операції, та дає можливість скрити особу

відправника та реципієнта від правоохоронних органів та фінансових регуляторів, ускладнивши їх роботу у виявленні та призупиненні нелегальних фінансових потоків. Не меншою проблемою є і відсутність ефективної кооперації між різними країнами та їх органами фінансового контролю та правоохоронними органами. Така неузгодженість чи повна відсутність комунікації на міжнародному рівні буде зумовлювати розгортання транснаціонального характеру нелегальних фінансових потоків та настання крих світової фінансової системи.

Масштабність проблеми нелегальних фінансових потоків вимагає комплексного підходу до її вирішення, включаючи міжнародну співпрацю, посилення законодавства та підвищення прозорості фінансових систем. Ефективний фінансовий контроль, використання сучасних технологій для виявлення та моніторингу підозрілих транзакцій, а також навчання та підвищення кваліфікації фахівців з боротьби з фінансовими злочинами є ключовими елементами у боротьбі з цією проблемою. Лише через скоординовані зусилля на національному та міжнародному рівнях можна зменшити обсяги нелегальних фінансових потоків та мінімізувати їх негативний вплив на економіку та безпеку держави.

1.3. Теоретичний базис особливостей здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

Реалізація фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками є складним комплексом заходів, які направлені на аналіз, детекцію, моніторинг, та подальше запобігання нелегальному переміщенню коштів, які мають незаконне походження і/або мають намір використовуватись у протиправних цілях. Процес фінансового моніторингу починається із детального аналізу та означення підозрілих фінансових транзакцій через використання специфічних механізмів, алгоритмів та систем виявлення, які дають можливість аналізувати великі масиви даних, та означити специфічні

патерни та аномалії, які є характерними для протиправних трансакцій, зокрема таких як відмивання грошей, корупційної діяльності чи тероризму. Після виявлення таких підозрілих трансакцій та інших фінансових операцій, проводиться детальне розслідування та подальше ухвалення виконавчих чи управлінських рішень. Система фінансового контролю часто проводиться у тісній співпраці з правоохоронними органами, аудиторами та міжнародними партнерами. Проведення ефективного фінансового контролю дає можливість мінімізувати різні фінансові ризики, а також раціоналізувати використання існуючих фінансових ресурсів (рис.1.3).

Таблиця 1.3

**Особливості здійснення фінансового контролю за нелегальними
фінансовими потоками**

Міжнародна співпраця та координація	Використання сучасних технологій та аналітичних інструментів
Фінансові потоки часто мають транснаціональний характер, що вимагає тісної співпраці між різними країнами та міжнародними організаціями. Обмін інформацією, спільні розслідування та координація дій правоохоронних органів є критично важливими для ефективного виявлення та припинення нелегальних фінансових потоків	Сучасні технології відіграють ключову роль у виявленні підозрілих фінансових операцій. Використання великих даних (big data), машинного навчання та штучного інтелекту дозволяє аналізувати великі обсяги трансакцій для виявлення аномалій та патернів, характерних для нелегальних фінансових потоків
Суворе дотримання законодавчих норм та нормативів	Прозорість та підзвітність фінансових установ
Ефективний фінансовий контроль за нелегальними потоками неможливий без чіткої та послідовної законодавчої бази. Законодавство повинно передбачати суворі санкції за порушення, а також встановлювати чіткі правила для фінансових установ щодо ідентифікації та звітування про підозрілі трансакції	Забезпечення прозорості фінансових операцій та підзвітність фінансових установ є важливою складовою ефективного фінансового контролю. Встановлення чітких процедур внутрішнього аудиту, регулярні зовнішні перевірки та вимоги до розкриття інформації сприяють підвищенню відповідальності фінансових установ за дотримання законодавства

Сформовано автором за даними джерел: [29-30]

Фінансовий контроль за нелегальними фінансовими потоками є необхідним з кількох ключових причин. По-перше, такі потоки суттєво підривають економічну стабільність держави, спричиняючи відтік капіталу, що могло б бути використане для інвестицій у важливі сектори економіки, такі як освіта, охорона здоров'я та інфраструктура. Втрата податкових надходжень через ухилення від сплати податків та інші фінансові злочини зменшує можливості держави для фінансування соціальних програм та розвитку економіки, що негативно впливає на якість життя громадян. Крім того, нелегальні фінансові потоки сприяють збільшенню державного боргу та економічній нестабільності, що може призвести до фінансових криз і валютних коливань [2-3].

По-друге, фінансовий контроль на сьогоднішній день є ефективним елементом боротьби з явищами корупції, організованої злочинності та тероризму, які є важкими та комплексними проблемами для більшості країн світу. Подолання цих процесів та явищ виступає основним елементом зміцнення системи національної безпеки, а також підвищення рівня соціального та економічного благополуччя країни. При цьому відмінною характеристикою будь-якої ефективної системи фінансового контролю є активна взаємодія з іншими державними інституціями, такими як правоохоронні органи, податкова служба та інші. Не менш важливим є забезпечення комунікації служби фінансового контролю з приватним сектором та банківською системою.

В кінцевому не можна забувати і про таку особливість сучасної системи фінансового контролю як активне використання сучасних цифрових технологій. Так, на ряду із злочинними угрупованнями, які також в своїй діяльності вдаються до активного використання сучасних технологій, з метою кращої тінізації своєї діяльності, так і органи фінансового контролю вдаються до використання цих технологій. До прикладу, на сьогоднішній день допоміжними виступають складні аналітичні системи, методи цифрового аналізу та детекції (рис.1.4).

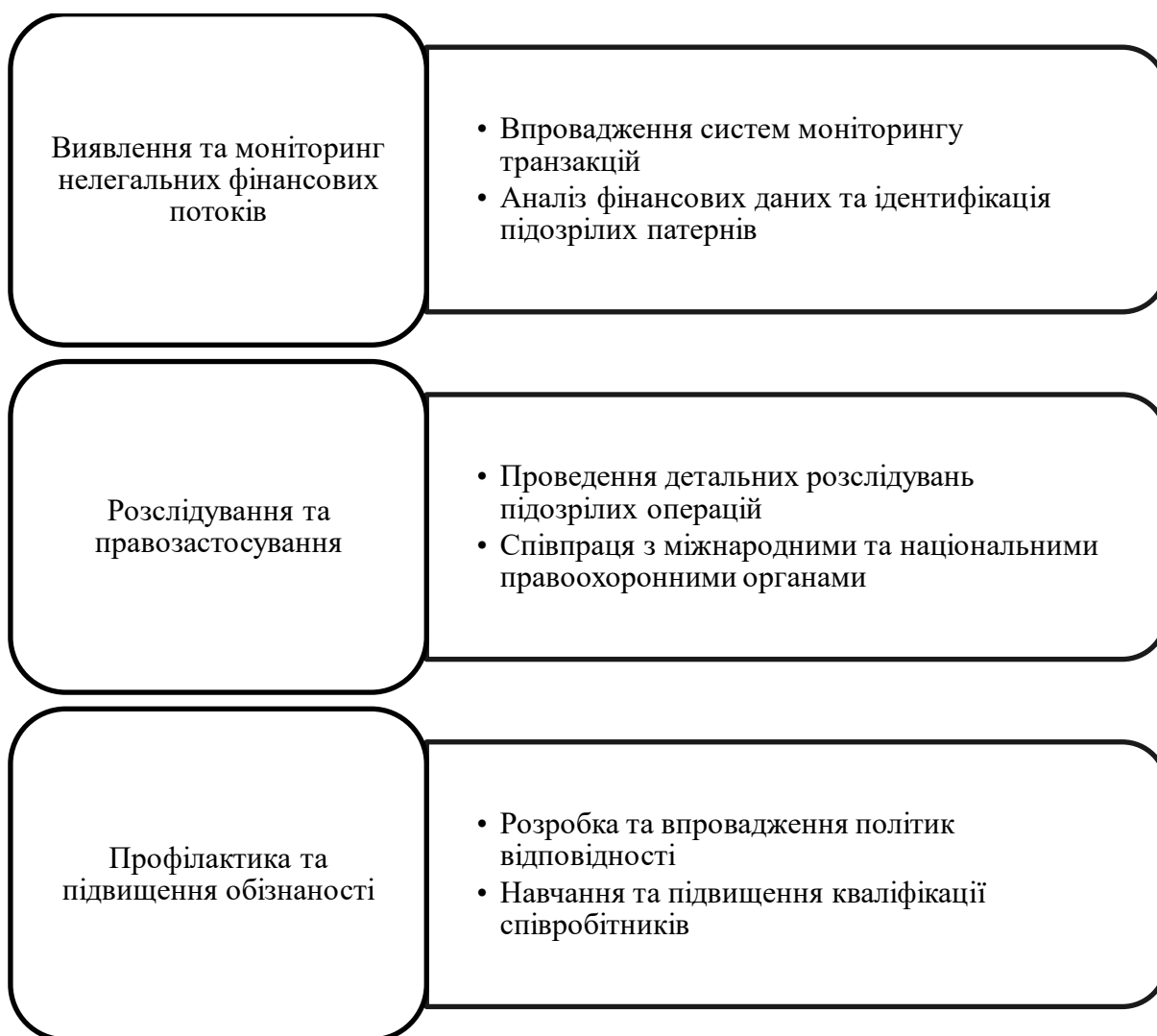

Рис.1.4. Завдання фінансового контролю для протидії нелегальним фінансовим потокам

Сформовано автором за даними джерел:[12-14]

Розуміння процесу фінансового контролю за нелегальними потоками передбачає усвідомлення його багатогранності та інтегрованості з іншими державними та міжнародними механізмами боротьби з фінансовими злочинами. Це включає не лише технічні аспекти моніторингу та аналізу фінансових операцій, але й правові, організаційні та освітні компоненти. Важливо також враховувати роль міжнародної співпраці, оскільки багато нелегальних потоків мають транснаціональний характер, що вимагає координації дій між різними країнами та їхніми фінансовими системами (рис.1.5).

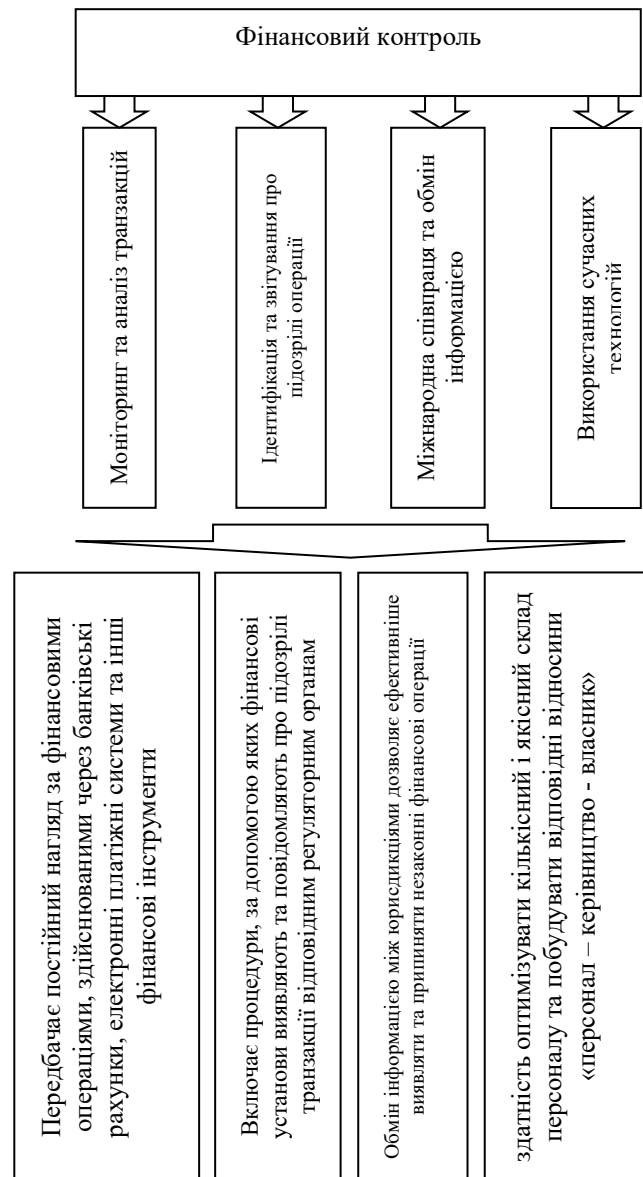

Рис.1.5. Методи фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

Сформовано автором за даними джерел:[35-36]

З огляду на проведені дослідження особливостей здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками, ми можемо сказати, що цей процес виступає результатом скоординованих зусиль великого числа органів національного та міжнародного рівня. На сьогоднішній день значення фінансового контролю важко за нелегальними фінансовими потоками важко переоцінити, оскільки саме він є ключовим елементом економічного та соціального благополуччя країни, та фактором превенції фінансових крих на світовому рівні. Так, саме ця діяльність буде

сприяти збереженню державних ресурсів, які необхідні для фінансування критичних сфер життєдіяльності суспільства, таких як освіти, сфера охорони здоров'я, а також є показником відповідності стандартам фінансової прозорості та стійкості.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних аспектів здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками, можна зробити наступні висновки:

1. Доведено, що виникнення фінансового контролю було зумовлено необхідністю забезпечення необхідного рівня прозорості та ефективності управління існуючими ресурсами. Охарактеризовано ключові ознаки фінансового контролю. Визначено місце фінансового контролю в системі забезпечення національної безпеки. Виокремлено ключові підходи до розуміння сутності здійснення фінансового контролю.

2. Доведено, що проблематика нелегальних фінансових потоків має вкрай масштабний характер, що чинить значний негативний вплив на стабільність та розвиток національних та світової економічної системи. Визначено ключові засади сучасного розуміння нелегальних фінансових потоків. Охарактеризовано основні форми нелегальних фінансових потоків.

3. Доведено, що реалізація фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками є складним комплексом заходів, які направлені на аналіз, детекцію, моніторинг, та подальше запобігання нелегальному переміщенню коштів, які мають незаконне походження і/або мають намір використовуватись у протиправних цілях. Охарактеризовано особливості здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Визначено завдання фінансового контролю для протидії нелегальним фінансовим потокам.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА НЕЛЕГАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ

2.1. Аналіз практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС

Практика здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС є критично важливою для забезпечення економічної стабільності та безпеки. Нелегальні фінансові потоки, такі як відмивання грошей, фінансування тероризму та ухилення від сплати податків, підривають фінансову систему та довіру до неї. Тому країни ЄС активно впроваджують різні методи та технології для виявлення та запобігання таким діям.

Франція має одну з найрозвиненіших систем боротьби з нелегальними фінансовими потоками в Європі. Центральну роль у цій сфері відіграє агентство TRACFIN (Traitement du renseignement et action contre les circuits financiers clandestins), створене у 1990 році. TRACFIN є фінансовою розвідувальною службою, яка спеціалізується на виявленні та запобіганні відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та іншим фінансовим злочинам. Агентство активно використовує передові технології, що дозволяє ефективно аналізувати великі обсяги фінансових даних і швидко виявляти складні схеми приховування нелегальної діяльності. Крім технологічних засобів, Франція посилює законодавчу базу для боротьби з фінансовими злочинами [29-31]. Ухвалення Закону Sapin II у 2016 році стало переворотним моментом в процесі вирішення цієї проблеми. Так, відповідно цього закону на рівні всіх великих компаній встановлюватись обов'язкове формування та інтеграція антикорупційних програм, мета яких була збільшення рівня прозорості фінансової діяльності.

Окрім того, Франція активно інтегрує ініціативи та директиви ЄС, які стосуються питання протидії нелегальним фінансовим потокам, зокрема в питанні протидії корупції та фінансуванню тероризму. Найбільш успішними з усіх є Четверта та П'ята директива AMLD, які регламентують гармонізацію національних законодавств із загальноприйнятими стандартами ЄС.

Цікавим є досвід Німеччини, яка вже багато років приділяє окрему увагу на боротьбу з нелегальними фінансовими потоками, використовуючи сучасні та ефективні методи фінансового контролю. Так, основним органом, який безпосередньо провадить діяльність щодо фінансового контролю є Федеральне управління фінансового нагляду (BaFin). В структурі BaFin визначне місце займає Федеральний підрозділ фінансової розвідки (FIU), діяльність якого направлена на пошук та виявлення будь-яких проявів нелегальних фінансових потоків в країні та за її межами. В інструментарії BaFin є різноманітні технології та механізми, які дають можливість детально вивчити та проаналізувати фінансові операції. Зокрема, найбільш ефективними з усіх є системи аналізу електронної звітності та детекторні системи щодо виявлення підозрілих операцій.

Важливо також відмітити, що в процесі своєї діяльності BaFin застосовує ризик-орієнтований підхід, відповідно якої фокус уваги зосереджується на тих секторах, де потенціал та тенденції до нелегальної діяльності є найбільшими. Такий підхід дає можливість більш ефективно та раціонально розділяти наявні матеріальні та кадрові ресурси. Поряд з тим Німеччина активно ухвалює нову нормативно-правову базу, відповідно якої фінансовий контроль розповсюджується на нові сфери. Яскравим прикладом є регламентація регуляції та відстеження операцій з криптовалютами.

Цікавою є також практика більшості країн ЄС, які імплементують в структуру своєї діяльності специфічні вимоги по типу "знай свого клієнта" (KYC), які дають можливість проводити кращу верифікацію особистості та профілю клієнтів, а також вчасно звітувати про підозрілі фінансові трансакції (табл.2.1).

Таблиця 2.1

**Структура практики здійснення фінансового контролю за
нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС**

Інструменти здійснення фінансового контролю			
<i>Анти відмивні директиви ЄС (AMLD). Це серія директив, які встановлюють стандарти та вимоги для країн-членів щодо запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму</i>	<i>Європейська система фінансової розвідки (FIU.NET) Мережа, яка об'єднує фінансові розвідувальні підрозділи країн-членів ЄС для обміну інформацією про підозрілі фінансові операції та координації розслідувань</i>	<i>Механізм співпраці правоохоронних органів (Europol) Агенція ЄС з правоохоронної співпраці, яка допомагає країнам-членам боротися з важкими міжнародними злочинами, включаючи фінансові злочини, шляхом обміну інформацією та спільних операцій</i>	<i>Автоматичний обмін податковою інформацією (CRS та DAC) Стандарти, які зобов'язують країни-члени автоматично обмінюватися податковою інформацією, щоб запобігти ухиленню від сплати податків через закордонні рахунки</i>
Методи здійснення фінансового контролю			
<i>Належна перевірка клієнтів (Know Your Customer, KYC) Фінансові установи повинні ідентифікувати та верифікувати особистість своїх клієнтів, а також розуміти характер їхньої фінансової діяльності</i>	<i>Систематичний аналіз фінансових операцій клієнтів для виявлення аномальних або підозрілих дій, які можуть свідчити про нелегальну діяльність</i>	<i>Фокусування ресурсів та уваги на областях з найбільшим ризиком нелегальної діяльності, таких як певні географічні регіони, сектори економіки або типи транзакцій</i>	<i>Звітуйте про підозрілі транзакції (Suspicious Transaction Reports, STRs)</i>
Технології, що застосовують під час фінансового контролю			
<i>Аналітика великих даних (Big Data Analytics)</i>	<i>Застосування алгоритмів, які самонавчаються, для прогнозування та ідентифікації складних схем відмивання грошей або інших фінансових злочинів</i>	<i>Технології для відстеження та аналізу транзакцій з криптовалютами, що дозволяє виявляти незаконні операції в децентралізованих мережах</i>	<i>Платформи, що забезпечують швидкий та безпечний обмін даними між фінансовими установами та регуляторними органами як на національному, так і на міжнародному рівнях</i>

Сформовано автором за даними джерел: [32-33;37]

В той же час слід чітко визначити існування ряду негативних тенденцій, які досі залишаються в країнах ЄС та продовжують прогресувати попри всі існуючі намагання органів державного управління у зв'язці з міжнародними організаціями. Одною з таких причин можна вважати посилення тенденцій глобалізації та зростання динаміки міжнародної торгівлі в країнах ЄС. Так, значний технологічний прогрес, розвиток криптовалютних розрахунків та цифрових платформ продажу, в значній мірі ускладнює процеси відстеження фінансових потоків. Окрім того, таке розмаїття цифрових платформ та механізмів надає злочинним угрупованням нові інструменти до приховування власної нелегальної діяльності. Не можна забувати і про факт, що на сьогоднішній день між більшістю країн досі проблематичною є координування діяльності та ефективний обмін інформацією (рис.2.1).

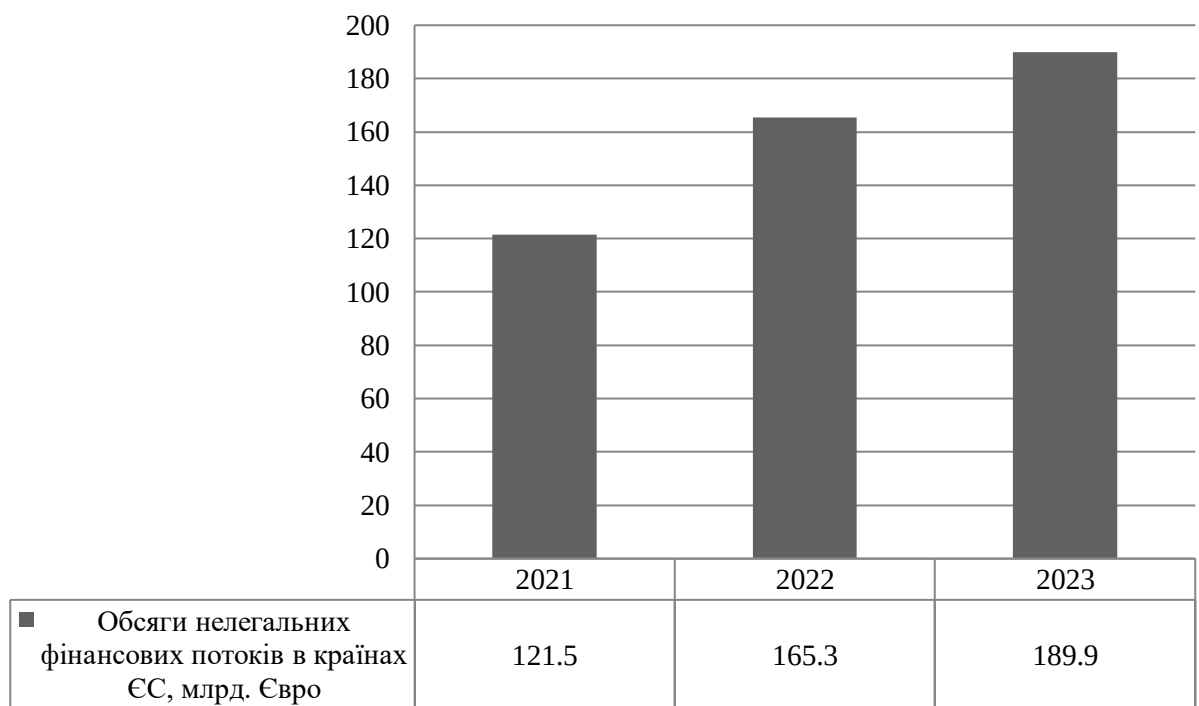

Рис.2.1. Динаміка змін в обсягах нелегальних фінансових потоків в країнах ЄС за 2021-2023 рр., млрд. євро

Сформовано автором за даними джерел:[32-33;37]

Поява великої кількості справ, які стосуються реалізації нелегальних фінансових потоків у країнах ЄС обумовлена рядом факторів та чинників.

Так, перш за все, збільшення такого виду нелегальної діяльності зумовлено фактором глобалізації та розвитком цифрових технологій, що в сукупності формує більший коридор можливостей для відмивання грошей та дії фінансового шахрайства. Це зумовлено тим, що використання транскордонних фінансових операцій не дають можливість в повній мірі проконтролювати їх легальність та забезпечити належний рівень прозорості. Все це зумовлює прогалини в формуванні повноцінної та ефективної системи фінансового контролю. Другий фактор впливає з першого та пов'язаний з тим, що транскордонний характер нелегальних фінансових потоків потребує сукупної діяльності національних законодавств та правоохоронних органів. В той же час, різниці норм та регуляції в законодавчих базах різних країн, роблять так звані лазівки, які можуть використовуватись для реалізації нелегальних фінансових потоків. В кінцевому, потужними факторами, які потенціюють досліджуване явище є високий рівень економічної нерівності, корупції в багатьох країнах ЄС, а також світові економічні кризи та міжнародна нестабільність (рис.2.2).

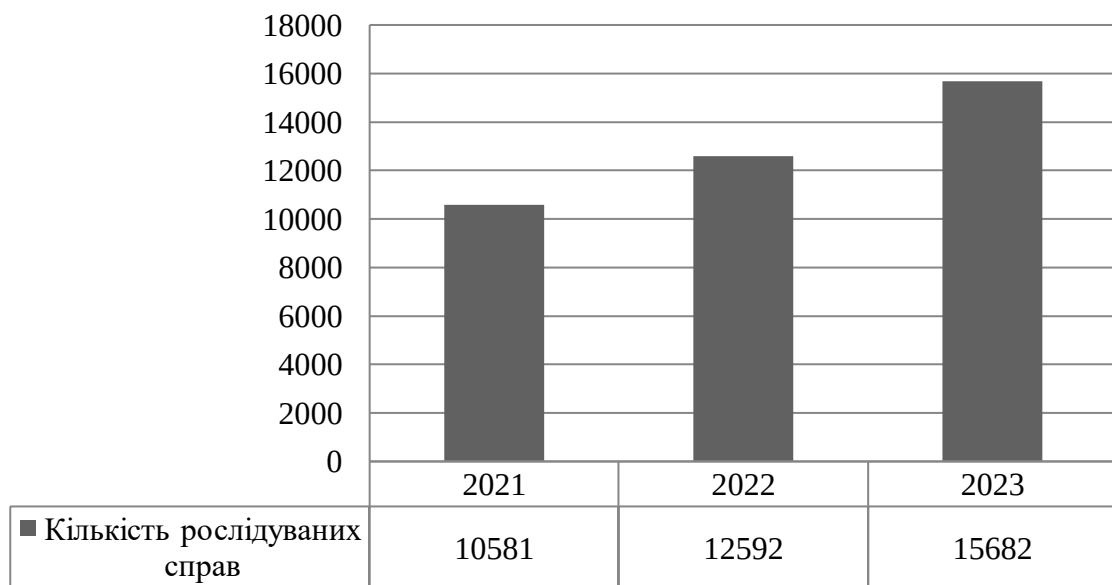

Рис.2.2. Кількість відкритих справ по нелегальних фінансових потоках в країнах ЄС за 2021-2023 рр., од.

Сформовано автором за даними джерел:[32-33;37]

Таким чином, після дослідження існуючого досвіду та найбільш успішних практик для реалізації ефективної протидії з нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС, нами було визначено, що на сьогоднішній день ця протиправна діяльність має комплексний характер та зумовлена рядом факторів, які лише підсилює це явище. З огляду на це, багато країн спрямовують свою діяльність на вдосконалення існуючих механізмів фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками, в контексті покращення процесу обміну інформацією, гармонізації та оптимізації існуючого законодавства, а також використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

2.2. Особливості практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах Азії

Практика здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах Азії є критично важливою для забезпечення економічної стабільності та безпеки регіону. Зі зростанням економік та фінансових ринків в Азії, такі країни, як Японія та Сінгапур, активно впроваджують заходи для боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та іншими фінансовими злочинами.

Сінгапур відомий своєю ефективною системою фінансового контролю. Монетарний орган Сінгапуру (Monetary Authority of Singapore, MAS) встановлює регуляторні вимоги для фінансових установ, включаючи обов'язкові процедури КУС, моніторинг транзакцій та звітування про підозрілі дії. Сінгапур активно впроваджує сучасні технології, такі як блокчейн-аналітика та машинне навчання, для виявлення аномальних фінансових операцій. Країна також є членом міжнародних організацій, як-от Фінансова група з протидії відмиванню грошей (FATF), що сприяє міжнародній співпраці в цій сфері [32-33].

На сьогоднішній день Японія має одну з найбільш сучасних, суворих, але в той же час ефективних систем фінансового контролю серед всіх країн Азії, мета якої є раннє виявлення, протидія та превенція появи нелегальних фінансових потоків. В контексті цього ключовим органом є Агентство фінансових послуг Японії (Financial Services Agency, FSA). В функціональні обов'язки Агентства фінансових послуг Японії входить діяльність щодо регуляції банківської діяльності, страхових компаній, а також інших фінансових установ. Окрім того FSA провадить свою діяльність паралельно з Японським фінансовим розвідувальним центром (Japan Financial Intelligence Center, JAFIC), в межах якого проводиться фінансова розвідка, під час якого виявляються та піддаються детальному аналізу підозрілі фінансові операції. Окрім того, на законодавчому рівні, Японія активно впроваджує суворі нормативно-правові рамки, які стосуються боротьби з відмиванням грошей, корупцією та фінансуванням тероризму. В цьому контексті основним нормативно-правовим актом є Закон про запобігання передачі доходів від злочинної діяльності, через який всі фінансові установи провадять ретельну перевірку своїх клієнтів та передають інформацію про всі підозрілі фінансові операції до JAFIC.

Як в Японії, так і в Сінгапурі сучасні цифрові технології відіграють ключову роль в процесі проведення фінансового контролю. Так, обидві країни використовують систему аналізу великих даних для ретельної обробки великих масивів фінансової звітності та даних. Окрім того, використання штучного інтелекту та машинного навчання є допоміжними для процесів тактичного та стратегічного прогнозування, а також детекції проявів реалізації складних систем відмивання коштів. Поряд з тим, в цих країнах часто використовуються системи блокчейн-аналітики для відстеження транзакцій з криптовалютами, які мають на меті анонімізувати незаконно отримані прибутки (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Структура практики здійснення фінансового контролю за
нелегальними фінансовими потоками в Японії й Сінгапурі**

Інструменти здійснення фінансового контролю			
<i>Законодавство про боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (AML/CFT)</i>	<i>Агентство фінансових послуг (FSA) та Японський фінансовий розвідувальний центр (JAFIC) Монетарний орган Сінгапуру (MAS) та Сінгапурський офіс фінансової розвідки (STRO) відповідають за регуляцію та фінансову розвідку.</i>	<i>Обидві країни є членами Фінансової групи з протидії відмиванню грошей (FATF) і дотримуються її рекомендацій</i>	<i>Фінансові установи зобов'язані повідомляти про будь-які підозрілі дії до відповідних національних органів фінансової розвідки</i>
Методи здійснення фінансового контролю			
<i>Належна перевірка клієнтів (Know Your Customer, KYC) Фінансові установи проводять детальну ідентифікацію та верифікацію клієнтів, аналізують джерела їхніх коштів та мету фінансових операцій</i>	<i>Постійний нагляд за фінансовими операціями в режимі реального часу для виявлення аномальних або підозрілих дій</i>	<i>Оцінка ризиків, пов'язаних з клієнтами, продуктами та послугами, з фокусом на тих, що мають підвищений ризик нелегальної діяльності</i>	<i>Регулярні тренінги для співробітників фінансових установ щодо виявлення ознак відмивання грошей та фінансування тероризму</i>
Технології, що застосовують під час фінансового контролю			
<i>Програмне забезпечення для автоматичної перевірки клієнтів та транзакцій щодо відповідності санкційним спискам, політично значущим особам та іншим критеріям ризику</i>	<i>Використання потужних інструментів для аналізу великих обсягів фінансових даних з метою виявлення прихованих патернів та аномалій</i>	<i>Застосування алгоритмів, що самонавчаються, для прогнозування та виявлення складних схем відмивання грошей та інших фінансових злочинів</i>	<i>Інструменти для відстеження та аналізу транзакцій з криптовалютами, що допомагає виявляти незаконні операції в децентралізованих мережах</i>

Сформовано автором за даними джерел: [32-33;37]

Зростання обсягів нелегальний фінансових потоків серед країн Азії зумовлено рядом причин. Одним із основних факторів, які можуть стимулювати розвиток протиправної діяльності є стрімкий економічний розвиток регіону та посилення темпів міжнародної торгівлі, що неминуче призвели до заходу на ринок злочинних організацій та тіньових схем переміщення коштів. Аналогічно до країн ЄС, посилення технологічного розвитку та прогресу також є значним сприяючим фактором в цьому контексті. Окремо слід виділити специфічний для країн Азії причинно-наслідковий фактор, який полягає в тому, що більшість нормативних рамок цих країн є значно більші закриті для міжнародної кооперації та обміну інформацією, що ускладнює процеси фінансового контролю на міжнародному рівні [32-33].

Окрім того, в ряду країн Азії, в тому числі і досліджуваних нами Японії та Сінгапурі все ще існує велика проблема з корупцією та непрозорістю основних фінансових систем, що в значній мірі ускладнює боротьбу та протидію з фінансовими потоками. Поряд з тим, низький рівень фінансової грамотності серед населення країн Азії в значній мірі формує сприятливе середовище до реалізації дій фінансового шахрайства та проведення нелегальних фінансових потоків. Не можна забувати і про те, що низький рівень взаємодії країн Азії з правоохоронними системами фінансового контролю інших країн та міжнародними органами, створюють можливість злочинним угрупованням використовувати складні схеми фінансових злочинів через офшорні зони та інші механізми.

При цьому, досліджуючи статистичні дані фінансового контролю в Японії, можна зробити висновок, що використання сучасних цифрових технологій в поєднанні із суворими регулятивними рамками, дають значну позитивну динаміку щодо процесу моніторингу та виявлення фінансових злочинів. Так, уряд Японії проводить активне удосконалення існуючого нормативно-правового законодавства, яке стосується регламентації використання передових технологій щодо моніторингу та виявлення

фінансових злочинів, в контексті посилення перевірки клієнтів, моніторингу трансакцій та обов'язкового порядку звітування про будь-які підозрілі фінансові операції та дії.

Окрім того, фінансові установи в Японії та Сінгапурі мають право використовувати технології штучного інтелекту та аналізу великих даних для виявлення підозрілих елементів чи аномалій у фінансових операціях, що в кінцевому буде підвищувати ефективність боротьби з незаконними фінансовими потоками. Всі ці заходи в значній мірі посилюють ефективність системи фінансового моніторингу (рис.2.3).

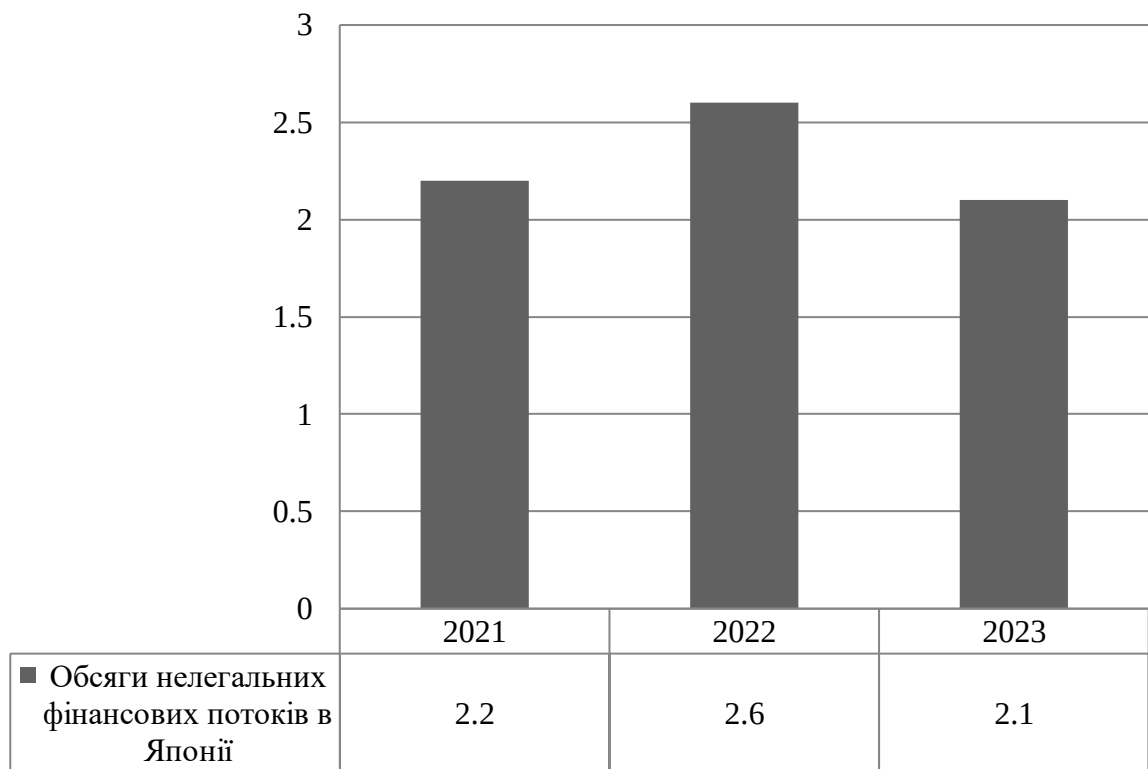

Рис.2.3. Обсяги нелегальних фінансових потоків в Японії за 2021-2023 рр.,
млрд. дол. США

Сформовано автором за даними джерел:[32-33;37]

Таким чином, дослідивши релевантний досвід країн Азії, як Японія та Сінгапур в питанні фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками, ми можемо відзначити, що відмінною рисою цих країн є впровадження суворого та ефективного законодавства, яке регламентує широкий спектр механізмів та методів, які підсилюються сучасними

технологіями. В той же час, глобалізація явищ нелегальних фінансових потоків знижує ефективність національних заходів фінансового контролю, вимагають від цих країн кращої співпраці з іншими країнами та міжнародними органами протидії цим явищам.

2.3. Досвід США здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

Практика здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в США є однією з найрозвиненіших у світі. Вона спрямована на запобігання відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та іншим фінансовим злочинам, які підривають економічну стабільність та національну безпеку. Конкретним прикладом є діяльність Мережі з боротьби з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN), яка є підрозділом Міністерства фінансів США. FinCEN збирає та аналізує фінансову інформацію для виявлення та запобігання фінансовим злочинам. Законодавча база включає Закони про банківську таємницю (Bank Secrecy Act) та Патріотичний акт (USA PATRIOT Act), які встановлюють вимоги для фінансових установ щодо звітування про підозрілі дії та перевірки клієнтів [37].

В основі фінансового контролю, який застосовується в США лежать велика кількість методів, серед яких ключовими є обов'язкова перевірка клієнтів (так званий метод Know Your Customer, KYC), моніторинг трансакцій та облігативне періодичне та позачергове звітування про підозрілі дії. При чому таке звітування є чітко регламентоване у часовому аспекті та ключових характеристика. Окрім того, всі фінансові установи зобов'язані обслуговувати лише повністю ідентифікованих та верифікованих клієнтів, періодично проводити аналіз на предмет підозрілої та протиправної діяльності, а всю свою фінансову звітність періодично направляти до органів та підрозділів FinCEN (табл.2.3)

Таблиця 2.3

**Структура практики здійснення фінансового контролю за
нелегальними фінансовими потоками в США**

Інструменти здійснення фінансового контролю			
Закон про банківську таємницю (Bank Secrecy Act, BSA) Прийнятий у 1970 році, цей закон зобов'язує фінансові установи повідомляти про великі грошові операції та підозрілі дії, щоб допомогти у виявленні та запобіганні фінансовим злочинам	Патріотичний акт США (USA PATRIOT Act) Прийнятий після подій 11 вересня 2001 року, цей закон посилює вимоги до фінансових установ щодо боротьби з фінансуванням тероризму та відмиванням грошей, включаючи розширені процедури ідентифікації клієнтів та моніторингу транзакцій.	Мережа з боротьби з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN)	Санкційні програми Управління контролю за іноземними активами (Office of Foreign Assets Control, OFAC) Встановлюють санкції проти окремих осіб, організацій та країн, залучених до тероризму, наркоторгівлі та інших нелегальних дій, забороняючи фінансовим установам проводити з ними операції
Методи здійснення фінансового контролю			
Належна перевірка клієнтів (Know Your Customer, KYC)	Постійний нагляд за фінансовими операціями клієнтів для виявлення аномальних або підозрілих дій, що можуть свідчити про нелегальну діяльність	Фінансові установи зобов'язані повідомляти до FinCEN про будь-які підозрілі транзакції або дії клієнтів	Фокусування ресурсів та уваги на клієнтах, продуктах або географічних регіонах з підвищеним ризиком залучення до нелегальних фінансових потоків
Технології, що застосовують під час фінансового контролю			
Технології, що автоматично перевіряють клієнтів та контрагентів щодо відповідності спискам санкцій OFAC та іншим регуляторним вимогам	Аналітика великих даних (Big Data Analytics)	Програмне забезпечення для відстеження транзакцій з криптовалютами, що дозволяє ідентифікувати підозрілі операції в децентралізованих мережах.	Застосування алгоритмів, які навчаються, для прогнозування та виявлення складних схем відмивання грошей та інших фінансових злочинів

Сформовано автором за даними джерел: [32-33;37]

В США в системі фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками виключне місце відіграють сучасні технології. Як і в країнах ЄС та Азії, органи фінансового контролю в своїй повсякденній діяльності використовують системи аналізу великих даних та штучний інтелект. Відмінною рисою США є те, що спектр цих технологій є значно ширшим та відізняється виключною інтеграцією у діяльність державних інституцій. Для формування таких технологій в США виділяється значне фінансування національним технічним лабораторіям, які формують специфічні архітектури контролю, моніторингу, виявлення та захисту для національної фінансової системи. Така посиленна інвестиційна активність з боку державного регулятора в значній мірі посилили можливості США в сфері виявлення та протидії нелегальним фінансовим потокам [39-40].

Попри значні зусилля державного регулятора в США досі доволі активно реалізуються нелегальні фінансові потоки. Це зумовлено рядом причин. Так, по-перше, посилення та розширення глобального рівня економічної діяльності та подальша активізація міжнародної торгівлі формує нові можливості для злочинців шукати нові шляхи щодо переміщення нелегальних коштів. Окрім того, посилення технологічного прогресу сприяє як посиленню механізмів контролю та захисту, але і можливості злочинних угруповань підтримувати та реалізовувати нові нелегальні фінансові потоки. Поряд з тим, розширення технологічного потенціалу ускладнює можливості контролю та відстежування нових видів фінансових операцій, таких як до прикладу, криптовалюти (рис.2.4).

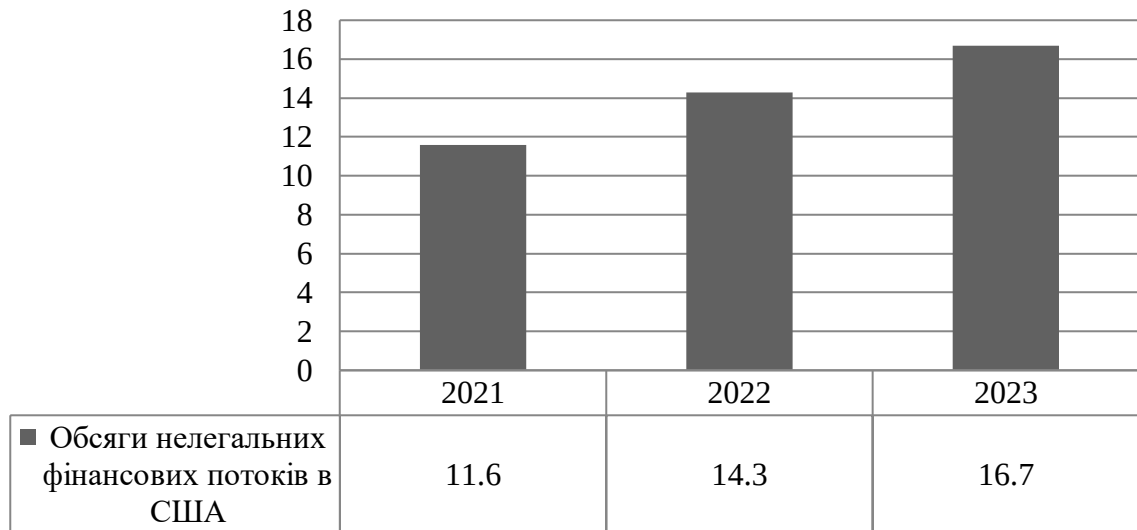

Рис.2.4. Обсяги нелегальних фінансових потоків в США за 2021-2023 рр.,
млрд. дол. США

Сформовано автором за даними джерел:[32-33;37]

З огляду на проведений аналіз щодо системи фінансового контролю в США, ми можемо визначити, що попри те, що остання є однією з найбільш розвинених в світі, а також активно адаптує нові системи цифрових технологій та аналітичних баз. При цьому явища та виклики глобалізації кожного дня формують загрози для національної системи фінансового контролю, що вимагає від останньої постійного покращення методів та технологій, а також посилення рівня міжнародної кооперації.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного аналізу міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками, можна зробити наступні висновки:

1. Проаналізовано структуру практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС. Доведено, що багато країн спрямовують свою діяльність на вдосконалення існуючих механізми фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками, в

контексті покращенню процесу обміну інформацією, гармонізації та оптимізації існуючого законодавства, а також використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Проаналізовано структуру практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в Японії й Сінгапурі. Встановлено фінансові установи в Японії та Сінгапурі мають право використовувати технології штучного інтелекту та аналізу великих даних для виявлення підозрілих елементів чи аномалій у фінансових операціях, що в кінцевому буде підвищувати ефективність боротьби з незаконними фінансовими потоками.

3. Проаналізовано структуру практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в США. Доведено, що в США виділяється значне фінансування національним технічним лабораторіям, які формують специфічні архітектури контролю, моніторингу, виявлення та захисту для національної фінансової системи.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА НЕЛЕГАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ

3.1. Визначення основних перешкод в інтегруванні міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

Початок повномасштабного вторгнення в Україну посилив проблеми та створив нові перешкоди до успішної реалізації фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Так, військові дії створили сприятливі тенденції до зростання незаконних фінансових операцій, а також зумовлюють появу проблем у їх виявленні та протидії. Така ситуація значно ускладнює діяльність національних та міжнародних інституцій. Однією з основних причин посилення цієї проблеми є активізація схем відмивання грошей та використання офшорних компаній для приховування джерел фінансування. В умовах війни збільшується попит на швидкі та анонімні фінансові транзакції, що сприяє розвитку теневої економіки. Крім того, виникає необхідність у створенні нових механізмів контролю та обміну інформацією між країнами для ефективної боротьби з такими фінансовими потоками [5].

Стрімке посилення санкцій та необхідність координації дій між різними юрисдикціями вимагають більш тісної взаємодії між державами та міжнародними організаціями. Без спільних зусиль та обміну інформацією боротьба з нелегальними фінансовими потоками стає значно менш ефективною, що підкреслює важливість глобальної солідарності у вирішенні цієї проблеми.

Не варто забувати той факт, що зростання фінансових ризиків та протиправних дій нерозривно пов'язане з посиленням впливу цифрових

технологій. Так, велика частина фінансових злочинів переходять в сферу кіберзлочинності. Сучасні кіберзлочинці активно використовують цифрові технології для проведення протиправної фінансової діяльності в мережі, таких як фінансові атаки на приватні та державні установи, фішинг та інші заходи в кіберпросторі. Така ситуація зумовлює критичну необхідність від фінансових установ, державних та міжнародних регуляторів формуванню та впровадженню інноваційних технологій та підходів, щоб протидіяти таким новим протиправним діям, що уможливлюють проведення нелегальних фінансових потоків. В цьому контексті не можна забувати про важливість реалізації ефективної міжнародної співпраці, особливо в умовах воєнного стану (рис.3.1).

Рис.3.1. Вплив воєнного стану в Україні на здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

Сформовано автором

Розгортання повномасштабної війни зумовило формування складних умов діяльності та розвитку. Все це погіршує та ускладнює процеси адаптації та подальшої інтеграції найбільш ефективних міжнародних практик

реалізації фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Це зумовлено рядом причин.

Так, перш за все, війна призвела до значної дестабілізації економічної системи, створивши значні сектори та відрізки дезрегуляцій, а також порушивши усталену архітектуру діяльності та розвитку. Такі умови є несприятливими по відношенню до впровадження нових практик щодо удосконалення існуючої системи фінансового контролю відповідно до міжнародних стандартів. По-друге, війна сама по собі сприяє до посиленого формування нових та активізації старих неформальних та нелегальних фінансових каналів. Так, після впровадження воєнного стану, збільшується кількість використання офшорних компаній, криптовалют та інших анонімних методів проведення фінансових трансакцій, що в значній мірі ускладнює аналіз та виявлення нелегальних фінансових потоків. Внаслідок цього державні та міжнародні органи фінансового контролю втрачають здатність до адекватної та ефективної діяльності.

В кінцевому, під час повномасштабного військового вторгнення спостерігається зменшення міжнародної співпраці між країнами в питаннях, які не є дотичними до війни. Окрім того, війна так чи інакше призводить до зниження рівня довіри між країнами, що в подальшому буде ускладнювати ефективним обмін фінансовою та іншими видами інформації. В цьому контексті значною перешкодою є також низька інтеграції національних баз фінансового контролю з європейськими та світовими. Без тісної та ефективної взаємодії між державою та міжнародними організаціями протидія нелегальним фінансовим потокам значно ускладнюється та є менш результативною (рис.3.2).

Рис.3.2. Ключові перешкоди міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в Україні

Сформовано автором

Подолання вищевказаних перешкод та дестабілізуючих факторів, а також раціональна адаптація існуючої нормативно-правової бази в контекст реалій воєнного стану є ключовими елементами для покращення процесів протидії нелегальним фінансовим потокам. Окрім того, надання нових державних та приватних інвестицій в процеси формування та інтеграції сучасних технологій та освіти фахівців фінансового контролю є важливим аспектом післявоєнного відновлення національної фінансової системи.

Війна посилює всі дестабілізуючі та негативні процеси, не є винятком і кіберзлочинність у фінансовій сфері. Протидія нелегальним фінансовим потокам є складним процесом і в мирний час, а в умовах війни ресурси перенаправляються на інші більш критичні потреби, зокрема на безпекові

питання, гуманітарні потреби та відновлення зруйнованої інфраструктури. Це вимагає від національних фінансових установ, регуляторних органів та міжнародних організацій до пошуку нових, кардинально інших підходів та адаптаційних механізмів, які були б відповідними сучасним викликам та високій динаміці змін.

Таким чином, нами було визначено, що існуючий воєнний стан став суттєвим фактором впливу на процеси здійснення та забезпечення фінансового контролю, змінивши рівень його ефективності. Це зумовлено тим, що зміни повномасштабне вторгнення в значній мірі посилює деструктивні тенденції в національній економіці, обмеживши ефективні можливості державних органів фінансового контролю. Задля подолання цих проявів та тенденцій, важливим є вживання комплексного підходу із посиленою міжнародною кооперацією.

3.2. Виявлення ключових можливостей у запозиченні зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

В умовах повномасштабного вторгнення, фінансовий контроль стає особливо складним для України. В той же час, забезпечення ефективного контролю за фінансовими потоками в Україні стає ключовим аспектом підтримання стабільного рівня національної безпеки, зокрема її економічної складової. З огляду на це, на сьогоднішній день є як ніколи актуальним питання оперативного пошуку та подальшої адаптації найбільш успішного зарубіжного досвіду щодо здійснення та покращення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками [5]. Таким чином, використання вже апробованих методів дасть можливість скоротити період перевірки ефективності та буде демонструвати кращі результати в питанні захисту національних фінансових систем від загроз внутрішнього та зовнішнього характеру (рис.3.3).

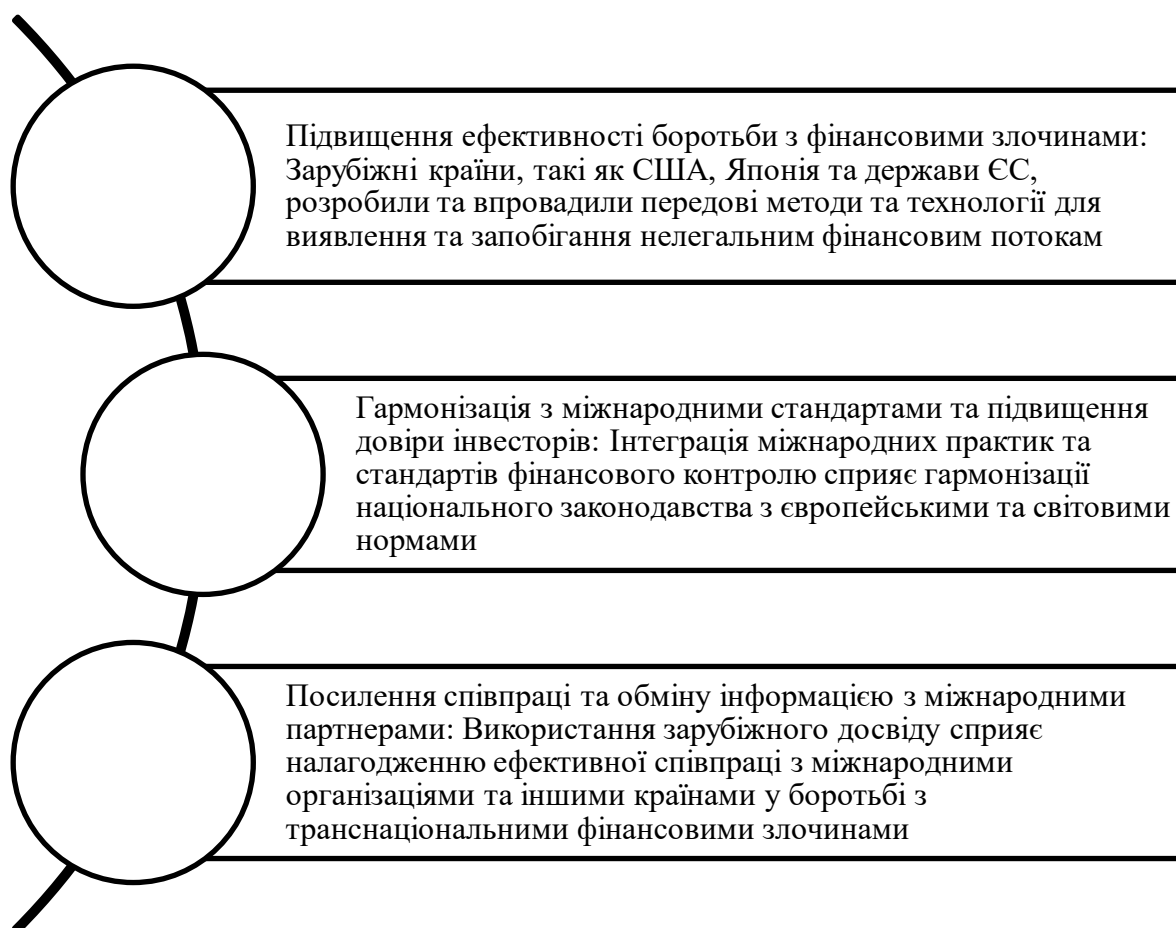

Рис.3.3. Основні причини використання зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

Сформовано автором

Використання найбільш успішного міжнародного досвіду в досліджуваній нами проблематиці, зокрема досвіду таких країн як США, Японія, Сінгапур та держав Європейського Союзу, дасть можливість в короткостроковій та довгостроковій перспективі значно посилити функціональні можливості національної системи фінансово контролю, навіть у період значної нестабільності та активних бойових дій. З огляду на таку актуальність, розглянемо та виділимо ключові аспекти зарубіжного досвіду, які Україна може інтегрувати у свою практичну діяльність.

Зарубіжний досвід у сфері фінансового контролю включає широкий спектр інструментів та стратегій, таких як вдосконалені системи моніторингу транзакцій, міжнародне співробітництво у розслідуванні фінансових злочинів та впровадження сучасних технологій аналізу даних. Використання цих

підходів дозволить Україні ефективніше виявляти та запобігати відтоку коштів, що особливо актуально в умовах війни, коли ресурси країни стають надзвичайно цінними, важливо забезпечити їх ефективне та чесне використання.

Країни Азії відомі своєю високою культурою прозорості та етичності у фінансових операціях. Однією з ключових можливостей для України є запровадження систем фінансового розслідування, які активно використовують аналітичні інструменти для виявлення та запобігання фінансовим злочинам. Крім того, досвід цих країн у сфері навчання та підвищення кваліфікації спеціалістів фінансового контролю може бути корисним для формування ефективних кадрів в українських структурах. Використання сучасних технологій, таких як блокчейн для відстеження транзакцій, також може сприяти більшій прозорості фінансових потоків.

Наступною країною, досвід якої слід розглянути є США, оскільки саме ця країна на сьогоднішній день є беззаперечним лідером в сфері фінансового контролю та боротьби з нелегальними потоками. Так, перш за все, важливим елементом, який має перспективи до впровадження є використання системи штучного інтелекту в контексті детекції підозрілої фінансової діяльності. Таке використання сучасних технологій дасть можливість суттєво підвищити ефективність вітчизняного фінансового контролю, при цьому уникнувши залучення великої кількості кадрів, які є в дефіциті в умовах війни. Окрім того, важливим є цікавим з точки зору адаптації є зміни нормативно-правового забезпечення, в контексті покращення взаємовідносин між фінансовими установами та органами державного управління.

Розглядаючи досвід країн Європейського Союзу, слід також відмітити значну інтеграцію сучасних цифрових технологій. В той же час, унікальним слід вважати формування ефективної системи спільних регулятивних норм та стандартів, які функціонують та є уніфікованими практично для всіх країн ЄС. Така уніфікація стандартів на транснаціональному рівні робить процес фінансового контролю більш повноцінним та не дає можливість злочинним

угрупованням використовувати в своїх цілях відмінності та так звані «гапи» у різних національних законодавства. Інтеграція України до даної системи в значній мірі полегшить процес фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Яскравим прикладом такого транснаціонального законодавства є ряд директив ЄС, які стосуються боротьби з відмиванням грошей (AMLD) (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Найбільш явні можливості, що відкриваються для України через використання зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками

Підвищення ефективності боротьби з корупцією та фінансовими злочинами	Використання перевірених зарубіжних методик та технологій дозволяє вдосконалити національні системи моніторингу та аналізу фінансових транзакцій. Це сприяє більш точному виявленню підозрілих операцій, зменшенню можливостей для відмивання грошей та інших фінансових злочинів, а також підвищенню рівня прозорості в державних фінансах
Зміцнення міжнародної співпраці та обміну інформацією	Інтеграція з міжнародними стандартами та практиками сприяє кращій координації з іншими країнами у сфері боротьби з нелегальними фінансовими потоками. Це дозволяє Україні брати участь у глобальних ініціативах, обмінюватися важливою інформацією та отримувати підтримку у розслідуваннях транснаціональних фінансових злочинів
Залучення іноземних інвестицій та покращення ділового клімату	Впровадження ефективних механізмів фінансового контролю підвищує довіру міжнародних інвесторів до економіки України. Це створює сприятливі умови для залучення капіталу, розвитку підприємництва та стимулювання економічного зростання. Прозорі та надійні фінансові системи також сприяють стабільності національної валюти та загальному економічному добробуту країни

Сформовано автором

Попри те, що в світі існує ряд ефективних та вже давно діючих методів, систем та алгоритмів фінансового контролю, розгортання повномасштабної війни на території України може стати значною перешкодою до їх використання в національній системі фінансового контролю. Це зумовлено тим, що в умовах війни вся злочинна діяльність значно активізується, в той час як методи контролю втрачають свою ефективність в силу недостатчі ресурсів чи інших об'єктивних факторів. З огляду на це, запровадження міжнародного досвіду на території України можливе за умови використання гнучких та адаптивних підходів. Так, перш за все, важливим є формування партнерських відносин з основними міжнародними організаціями в сфері фінансового контролю, зокрема такими як FATF (Financial Action Task Force) та INTERPOL. В контексті війни допоміжним буде активізація використання цифрових платформ та дистанційних технологій, що уможливить забезпечення безперервності та повноцінного охоплення фінансового контролю навіть на території, близької до зони проведення військових дій

В кінцевому, інтеграція адаптованого під національні реалії зарубіжного досвіду у існуючу систему фінансового контролю, буде сприяти не лише підвищенню ефективності останнього, але і кращій інтеграції нашої країни в глобальну систему фінансового контролю, що в перспективі підвищить репутації країни на міжнародній арені. Окрім того, це буде сприяти ширшому доступу до ресурсів, технологій та експертизи, які є найбільш проблемними питанням у період воєнного стану. В кінцевому, забезпечення міжнародної кооперації буде розвивати обміну інформації та найбільш ефективними практиками щодо виявлення та протидії фінансовим загрозам.

3.3. Формування механізму інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України

Впровадження сучасної практики щодо реалізації більш ефективної та адаптованої системи фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в контексті реалій українського суспільства є складним та багатовекторним завданням. Це вимагає систематичного впровадження сучасних зарубіжних стандартів, методик та технологій у існуючі механізми фінансового контролю. Цей складний процес на практиці означає складний процес щодо адаптації та перегляду чинного законодавства, освіти кадрового складу державної системи фінансового контролю. При цьому важливим елементом є також модернізація існуючих інформаційних систем та формування ефективних процедур обміну інформацією з міжнародною спільнотою. Окрім цього окреме місце в механізмі інтеграції є формування ефективної координації між різними державними інституціями в процесі боротьби із злочинами у фінансовій сфері.

Таким чином, метою механізму інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками є забезпечення ефективної боротьби на державному рівні проти нелегальних фінансових потоків, зокрема таких ключових елементів як відмивання грошей, фінансування тероризму, організованої злочинності та інші. В результаті ефективної адаптації зарубіжного досвіду, це забезпечить стабільність та міцність правової основи досліджуваних процес, збільшить рівень довіри до фінансових установ, а також буде сприяти зниженню ризиків корупції у фінансовому секторі (рис.3.4).

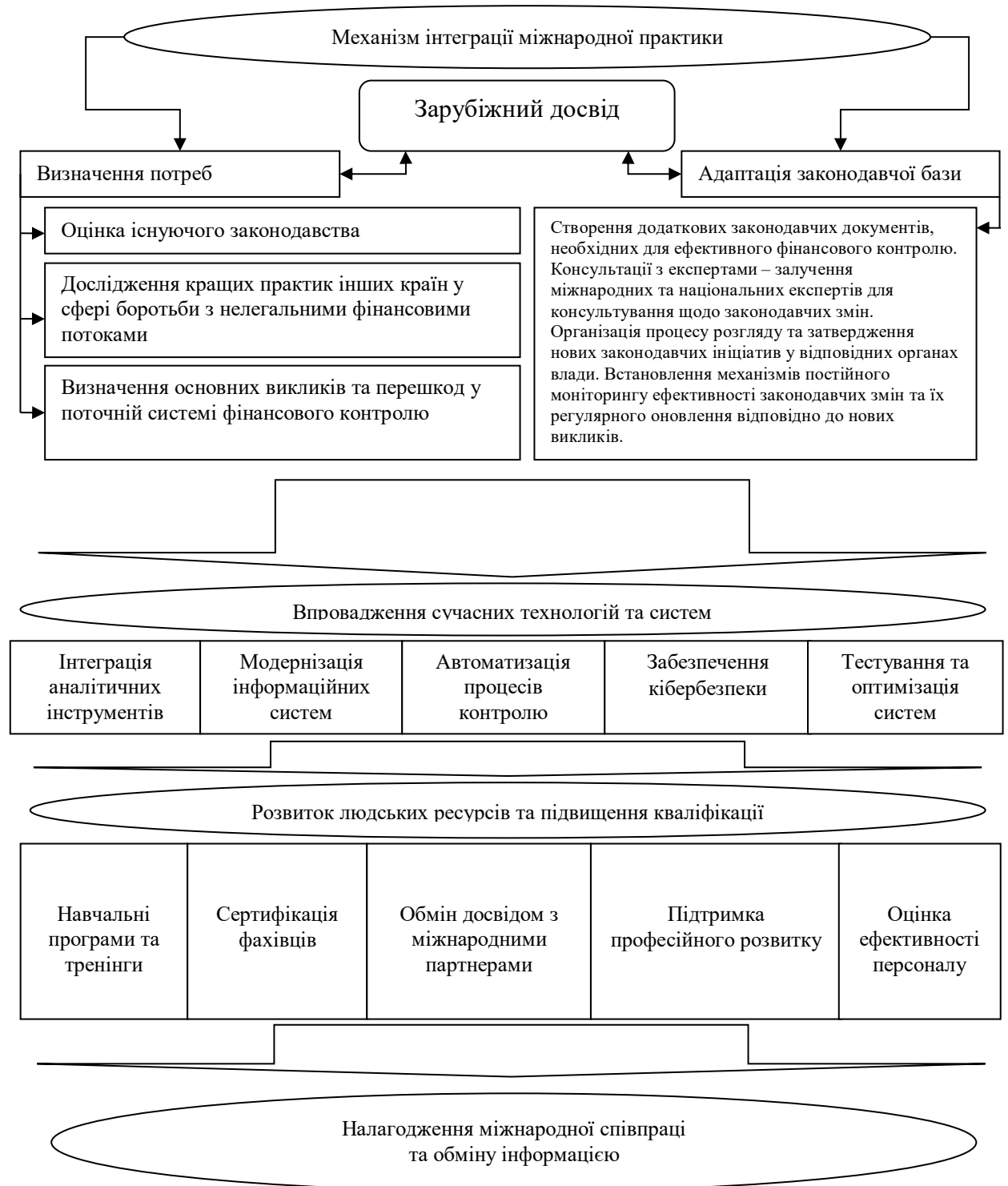

Рис.3.4. Механізм інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України

Сформовано автором

Реалізація механізму інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України передбачає реалізацію ряду завдань, які направлені на ефективну

протидію ключовим фінансовим злочинам та неправомірним діям. Так, першим та найбільш ключовим завданням є гармонізація та оптимізація існуючої законодавчої рамки у відповідності до існуючих міжнародних стандартів, зокрема таких як рекомендації FATF (Financial Action Task Force). Це завдання є складним та поліаспектним, оскільки включає в себе ухвалення та регламентацію якісно нових нормативно-правових актів, які будуть направлені на запобігання реалізації нелегальних фінансових потоків.

В цьому контексті другим завданням буде інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та аналітичних інструментів, які будуть допоміжними для проведення більш ефективного моніторингу та аналізу за підозрілими фінансовими транзакціями в режимі реального часу. Третім завданням буде виступати формування більш ефективних механізмів обміну інформацією та даними між різними державними інституціями всередині країни, а також забезпечення аналогічної комунікації з міжнародними партнерами. Формування такої комунікаційної мережі буде сприяти більш ефективній боротьбі з транснаціональними злочинними діями.

Ціль механізму інтеграції полягає в створенні стабільної та прозорої фінансової системи, яка здатна ефективно протистояти нелегальним фінансовим потокам. Це досягається шляхом гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, такими як рекомендації FATF (Financial Action Task Force), а також впровадження сучасних аналітичних інструментів для моніторингу фінансових операцій. Крім того, інтеграція сприяє покращенню міжнародного іміджу України як надійного партнера у сфері фінансової безпеки, що відкриває нові можливості для співпраці та залучення інвестицій.

Окремо слід відзначити основні принципи реалізації вищезгаданого механізму. Так, перший принцип – прозорість. Забезпечення відкритості та доступності інформації про фінансові операції сприяє зменшенню можливостей для відмивання грошей та інших фінансових злочинів. Другий принцип – незалежність. Механізм має діяти незалежно від політичного

впливу, щоб забезпечити об'єктивність та ефективність контролю. Третій принцип – комплексність. Включення різних аспектів фінансового контролю, таких як законодавча база, технології, кадровий потенціал та міжнародна співпраця, дозволяє створити всебічну систему протидії нелегальним фінансовим потокам. Четвертий принцип – співпраця. Активна взаємодія між державними органами, фінансовими установами та міжнародними партнерами є ключовою для успішної реалізації механізму.

Представлена структурована та систематизована схема, яка демонструє шлях інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України, дає можливість полегшити даний складний процес та адаптувати існуючі міжнародні стандарти та механізми у відповідності до реалій української національної економіки та стану фінансової безпеки.

При цьому слід зазначити, що одним із завдань досліджуваного механізму повинно стати не лише виявлення та протидія існуючим фінансовим злочинам, але і запобігання та протидія їх подальшому виникненню. В цьому контексті це включає в себе формування та інтеграцію специфічних превентивних заходів щодо навчання кадрів, а також створення систему раннього виявлення ризиків та критичних індикаторних сигналів.

Не менш важливим елементом є укріплення міжнародної кооперації, що дає можливість створення системи ефективного обміну досвідом, технологіями та інформаційними ресурсами з іншими державами. Така кооперації є особливо актуальною на сьогоднішній день в умовах значних глобалізаційних змін, коли більшість нелегальних фінансових потоків набуває транснаціонального характеру, і з огляду на те виступає невід'ємним елементом світової боротьби з нелегальними фінансовими потоками.

В контексті проведеного дослідження, нами було визначено основні принципи механізму інтеграції, зокрема такі як прозорість, незалежність, комплексність, співпрацю, гнучкість та профілактику. Так, принцип прозорості буде забезпечувати відкритість всіх фінансових операцій, що в

перспективі буде знижувати ризики щодо реалізації діяльності по відмиванню коштів. В той час як незалежність буде гарантувати дотримання об'єктивності фінансового контролю, а згідно принципу комплексності останній буде враховувати всю специфіку забезпечення фінансової безпеки. В цьому контексті гнучкість буде сприяти формуванню адаптаційних механізмів до викликів та змін, які можуть мати внутрішній та глобальний характер. В кінцевому саме співпраця з міжнародними партнерами буде підсилювати функціональні та ресурсні можливості національної системи фінансового контролю у складній протидії фінансовим злочинам.

Висновки до розділу 3

За результатами визначення напрямів використання міжнародної практики здійснення фінансового контролю, можна зробити наступні висновки:

1. Доведено, що початок повномасштабного вторгнення в Україну посилив проблеми та створив нові перешкоди до успішної реалізації фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Охарактеризовано особливості впливу воєнного стану в Україні на здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Визначено ключові перешкоди міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в Україні.

2. Доведено, що саме в умовах повномасштабного вторгнення, фінансовий контроль стає особливо складним для України. В той же час, забезпечення ефективного контролю за фінансовими потоками в Україні стає ключовим аспектом підтримання стабільного рівня національної безпеки, зокрема її економічної складової. Визначено найбільш явні можливості, що відкриваються для України через використання зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

3. Встановлено, що метою механізму інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками є забезпечення ефективної боротьби на державному рівні проти нелегальних фінансових потоків, зокрема таких ключових елементів як відмивання грошей, фінансування тероризму, організованої злочинності та інші. Сформовано механізм інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Проведено аналіз найбільш вагомих практик здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками та запропоновано шляхи їх інтеграції до умов в Україні. На основі проведеного дослідження зроблено такі висновки:

- обґрунтовано, що відсутність ефективної системи фінансового контролю на державному рівні може в перспективі призвести до ризику неефективного та нераціонального управління фінансовими ресурсами, що в свою чергу буде призводити до зниження рівня довіри громадян до інститутів влади та ефективності сформованої фінансово-економічної політики.

Охарактеризовано ключові ознаки фінансового контролю.

Визначено місце фінансового контролю в системі забезпечення національної безпеки.

Встановлено й охарактеризовано ключові підходи до розуміння сутності здійснення фінансового контролю.

Доведено, що потреба в формуванні та організації нелегальних фінансових потоків виникає з різних економічних, соціальних та політичних причин, які зумовлюють потребу індивіда чи групи людей у пошуку та впровадження діяльності щодо обходу чинних фінансових законодавчих рамок та обмежень.

Визначено ключові засади сучасного розуміння нелегальних фінансових потоків.

Охарактеризовано основні форми нелегальних фінансових потоків.

Встановлено, що проведення ефективного фінансового контролю дає можливість мінімізувати різні фінансові ризики, а також раціоналізувати використання існуючих фінансових ресурсів.

Визначено особливості здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Виділено ключові завдання фінансового контролю для протидії нелегальним фінансовим потокам.

Представлено методи фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

Проаналізовано досвід країн ЄС щодо здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. В результаті, сформовано відповідну структуру практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в країнах ЄС.

Встановлено, що значний технологічний прогрес, розвиток криптовалютних розрахунків та цифрових платформ продажу, в значній мірі ускладнює процеси відстеження фінансових потоків в країнах ЄС.

Проаналізовано досвід Японії й Сінгапуру. В результаті, сформовано відповідну структуру практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в Японії й Сінгапуру. Визначено, що аналогічно до країн ЄС, посилення технологічного розвитку та прогресу також є значним сприяючим фактором в цьому контексті.

Окремо слід виділити специфічний для країн Азії причинно-наслідковий фактор, який полягає в тому, що більшість нормативних рамок цих країн є значно більші закриті для міжнародної кооперації та обміну інформацією, що ускладнює процеси фінансового контролю на міжнародному рівні.

Проаналізовано досвід США здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. В результаті, сформовано відповідну структуру практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в США.

Визначено основні перешкоди в інтегруванні міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

Доведено, що початок повномасштабного вторгнення в Україну посилив проблеми та створив нові перешкоди до успішної реалізації

фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками. Визначено ключові перешкоди міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в Україні.

Встановлено, що забезпечення ефективного контролю за фінансовими потоками в Україні стає ключовим аспектом підтримання стабільного рівня національної безпеки, зокрема її економічної складової. З огляду на це, на сьогоднішній день є як ніколи актуальним питання оперативного пошуку та подальшої адаптації найбільш успішного зарубіжного досвіду щодо здійснення та покращення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

Охарактеризовано найбільш явні можливості, що відкриваються для України через використання зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками.

Сформовано механізм інтеграції міжнародної практики здійснення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками до реалій України метою якого є забезпечення ефективної боротьби на державному рівні проти нелегальних фінансових потоків, зокрема таких ключових елементів як відмивання грошей, фінансування тероризму, організованої злочинності та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Київ : Наукова думка, 2004. 301 с.
2. Баранюк Ю.Р. Економічна природа державного фінансового контролю. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2017. № 6(2). С. 127-137.
3. Бортник Н.П., Єсімов С.С. Принципи фінансового контролю в системі інвестиційно-правової політики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. Юридичні науки. 2015. № 824. С. 14-20.
4. Грищенко, О. К., Білоус, А. В. Стратегії фінансового контролю в контексті боротьби з тіньовою економікою. *Фінанси України*, Том 4, № 3, 2022, с. 44-60.
5. Державна служба статистики України. Макро й мікрорівень. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18/10/2024)
6. Дмитренко Г.В. Організація і здійснення державного контролю в Україні (фінансово-економічні аспекти) : дис. ... д-ра наук з держ. управління : 25.00.02 / Київ, 2011. 480 с.
7. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 15/10/2024)
8. Іваненко, В. П., Костюченко, О. М. Фінансовий контроль у сфері боротьби з відмиванням грошей в Україні. *"Фінанси України"*, Том 5, № 3, 2023, с. 34-49.
9. Ключка О.В., Ключка С.С. Світова практика організації державного фінансового контролю та можливість її адаптації в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. №6 (240). С. 93-104.

10. Конвенція про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU97640?ed=1997_11_21 (дата звернення: 11/10/2024)
11. Козаченко, Г. В., Семенюк, П. П. Роль фінансового контролю у запобіганні нелегальним фінансовим операціям. *Аудит та фінансовий аналіз*, Том 21, № 4, 2023, с. 58-74.
12. Контроль у бюджетних установах: теорія та практика : монографія. Дікань Л.В. та ін.; за заг. ред. Л.В. Дікань. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2016. 332 с.
13. Кульчицький М.І., Корнілова Є.Є. Управління фінансами на регіональному рівні. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3 (08). С. 285-288.
14. Лиско Н.А. Основні принципи державного фінансового контролю в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 5(119). С. 42-47.
15. Максимова В.Ф. Організація державного фінансового контролю : навчальн. посіб. Одеса: ОНЕУ, 2012. 276 с.
16. Мельник, Л. М., Кравченко, Т. А. Вдосконалення фінансового контролю за нелегальними фінансовими потоками в Україні. *"Журнал європейської економіки"*, Том 19, № 1, 2022, с. 112-130.
17. Міжнародні стандарти вищих органів фінансового контролю (ISSAI). URL: <https://www.eurosai.org/ru/topMenu/ISSAI.html> (дата звернення: 08/10/2024)
18. Обушна Н.І. Модернізація системи державного фінансового контролю в Україні в контексті утвердження парадигми публічного аудиту. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2016. № 4. С. 64-71.
19. Петровська, І. Р., Лук'янчук, І. Д. Механізми фінансового контролю за нелегальними капіталами. *Економіка і прогнозування*, Том 7, № 2, 2022, с. 75-92.

- 20.Про Генеральних інспекторів США. Вбудовані сторожові системи уряду США <https://www.greelane.com/uk> (дата звернення: 17/10/2024)
- 21.Прасюк В.М. Державний фінансовий контроль: визначення поняття. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Т. 2. С. 97-102.
- 22.Сарана С.В. Фінансове право України : навч. посіб. Полтава : Полтавський інститут економіки і права Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2008. 567 с.
- 23.Собкова Н.Д. Принципи державного фінансового контролю. Актуальні проблеми функціонування господарської системи України: XXII-ГА міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених, Львів, 15-16 травня 2015 р. Львів, 2015. С. 189-190
- 24.Стефанюк І.Б. Фінансовий контроль: визначення поняття і системи. *Економіка, фінанси, право*. 2001. № 7. С. 3-6.
- 25.Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як один із засобів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020, 7: 292-295.
- 26.Федоров С.Є. Фінансовий контроль як абстрактна категорія фінансового права: проблеми сприйняття. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 207-211.
- 27.Шевченко Н.В. Механізм оцінки ефективності державного фінансового контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2011. 21 с.
- 28.Chen, H., Li, S. Financial Control Systems and Firm Performance: A Comparative Study of US and European Companies. *Journal of Finance and Accounting*, Vol. 34, No. 3, 2023, pp. 215-239.
- 29.Johnson, M., Peterson, K. The Impact of Financial Control on Organizational Agility. *International Journal of Management and Business Research*, Vol. 21, No. 2, 2022, pp. 460-478.

30. Wang, Y., Zhou, X. Financial Controls and Risk Management in Chinese State-Owned Enterprises. *Asia Pacific Journal of Finance and Banking Research*, Vol. 17, No. 4, 2023, pp. 112-130.
31. EuroPol. URL: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/public-register> (дата звернення: 28/10/2024)
32. Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN). URL: <https://www.fincen.gov/> (дата звернення: 02/10/2024)
33. Davis, R., Kumar, A. Financial Control Mechanisms and Corporate Innovation: Evidence from the Technology Sector. *Journal of Corporate Finance*, Vol. 66, No. 1, 2023, pp. 77-95.
34. O'Connor, E., Malone, D. Financial Control in Nonprofit Organizations: Practices and Perspectives. *Nonprofit Management and Leadership*, Vol. 32, No. 3, 2022, pp. 341-360.
35. Patel, N., Raj, S. Enhancing Financial Control through Integrated Reporting: Insights from Indian Companies. *Indian Journal of Corporate Governance*, Vol. 25, No. 1, 2023, pp. 50-68.
36. OECD Anti-Bribery Convention. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/fighting-foreign-bribery.html> (дата звернення: 15/10/2024)
37. Green, T., Harper, S. Financial Control Systems in Multinational Corporations: Strategies for Global Coordination. *International Journal of Strategic Management*, Vol. 29, No. 1, 2022, pp. 122-144.
38. Anderson, F., Nyberg, L. The Role of Financial Control in Driving Sustainable Business Practices. *Journal of Environmental Management and Finance*, Vol. 18, No. 2, 2023, pp. 238-256.
39. Thompson, J., Walters, C. The Evolution of Financial Control Functions and Their Impact on Business Decisions. *Management Accounting Review*, Vol. 27, No. 4, 2022, pp. 401-421.
40. Tropina T. Do Digital Technologies Facilitate Illicit Financial Flows? URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/396751453906608518->

0050022016/original/WDR16BPDoDigitalTechnologiesFacilitateIllicitFinancia
lFlowsTropina.pdf (дата звернення: 16/10/2024)

- 41.U.S. Strategy on Countering Corruption Implementation Plan. ULR:
[https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/09/U.S.-Strategy-on-
Countering-Corruption-Implementation-Plan-9.5.2023-FINAL.pdf](https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/09/U.S.-Strategy-on-Countering-Corruption-Implementation-Plan-9.5.2023-FINAL.pdf) (дата
звернення: 09/10/2024)

ДОДАТОК А

Структура фінансового контролю

